

СПІВВІДНОШЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО І НОВАТОРСЬКОГО У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

В статті репрезентовано соціально-філософський аспект дослідження формування конкурентоспроможності особистості як у вимірі традиційного, так і новаторського.

Ключові слова: людина, індивід, особистість, конкурентоспроможність, конкурентоздатність, індивідуальність, глобалізація, інформатизація, технологізація.

Сучасний характер розвитку суспільства з необхідністю вимагає нових підходів щодо дослідження особистості. Загальновідомо, будь-що нове у суспільстві, безпосередньо чи опосередковано пов'язане з традиційним, хоча бувають й випадки відсутності такого зв'язку. Тому у традиційному розумінні при поясненні процесу формування особистості стверджується, що особистістю людина не народжується, а набуває такого рівня розвитку в процесі соціалізації. Беззаперечно, що це твердження є тривіальним, однак має сенс, хоча сьогодення вносить свої корективи. Традиційно визнається, що до основних об'єктивних чинників соціалізації відносять: освіту, культуру, політику, право, економіку, тощо. А от новаторством постає те, що до названих детермінант додається й суб'єктивний чинник – освіченість, культурність, правосвідомість і звичайно ж бізнес-діяльність суб'єкта, у якій особливого значення набувають конкурентоздатність та конкурентоспроможність. При цьому потрібно підкреслити, що розгортання процесу формування особистості відбувається у просторі, який параметрально характеризується традиційним і з необхідністю переноситься у сферу новаторства. Зокрема у традиційному розумінні поняття "особистість" розглядається через тлумачення таких понять як "людина", "індивід", "індивідуальність", адже такий підхід досліджує будь-яке явище у його сутнісному прояві і окреслює особливості його існування. Щодо традиційного трактування поняття "людина", то тут основа увага зосереджується на видовій ознаці. І якщо в традиційній літературі при дослідженні людини в основному зверталась увага на наявність свідомості та трудової діяльності, то плин часу вніс свої корективи щодо розуміння людини. "Людина – природно-соціальна істота, якісно особливий ступінь живих організмів на Землі, здатних до свідомої саморегуляції, завдячуючи чому вона постає як суб'єкт суспільно-історичної діяльності й культури" [1]. При такій постановці проблеми, на наш погляд, сутність людини представлена її душевно-духовною, природно-соціальною та предметно-практичною означеністю, саме тому, у вже такому понятті як "індивід" окреслюється родова сутність людини. Тут визначення індивіда вказує на визнання одиничного на відміну від загального, окремої людини на відміну від колективу. "Індивід – це будь-який екземпляр роду людських істот" [2]. Сьогодення вносить свої корективи у розуміння даного поняття. У сучасній літературі підкреслюється наявність відмінностей між людськими істотами, що обумовлює як гар-

монічну взаємодію між людиною і суспільством, так і дисгармонію у цій взаємодії. Таке розуміння людини підкреслює, що вона, з одного боку, з необхідністю поєднана з іншими, що постає необхідною умовою її виживання, особливо під час інтенсивного розгортання глобалізації, а, з іншого боку, відбувається як повне злиття з колективом, що породжує маргіальність, або повне відчуження, що позначається поняттям "індивідуальність". У традиційному тлумаченні індивідуальність вказує на наявність особливих, неповторних, унікальних характеристик людини. Але слід підкреслити, що індивідуальність також передбачає й різні мотиви та типи взаємовідношень між людьми. Тому індивідуальність з необхідністю спонукає людину до змін в собі і в суспільстві, тобто виступає умовою розвитку.

Щодо концепцій ХХ ст., у яких культивується розуміння становлення особистості, то тут дослідження часто відходять від традиційного та акцентують увагу на нових аспектах її розвитку. Так, зокрема, у соціоцентричних дослідженнях особистість по-новаторськи тлумачиться як соціальна маска індивідуальності. Центральною проблемою для персоналізму, в якому особистість визначається первиною творчою реальністю вона постає найвищою духовною цінністю. Зокрема, засновник французького персоналізму Е. Муньє визначає особистість як таку субстанцію, яку ми однозначно і пізнаємо, і створюємо зсередини. Саме це обумовлює те, що сама людина постає джерелом самотворчості і комунікації [3].

Представник слов'янського персоналізму М. Бердяєв своєрідно стверджує, що особистістю не народжуються, а вона є творінням Бога. Тобто, особистість постає реалізацією Божої ідеї, завдячуючи йому своєю цілісністю, вічною і безумовною цінністю [4].

Засновник однієї з провідних течій ХХ ст. – психоаналізу З. Фройд взагалі ототожнює поняття "особистість" та "психіка". Як наслідок він структурує особистість на три компоненти. Зокрема такі як: "Над-Я", "Я" та "Воно". Компонент "Над-Я" співвідноситься з суспільними нормами, цінностями, ідеалами і намагається контролювати і визначати діяльність "Я", тобто свідомості. "Я" весь час намагається утримувати асоціальні бажання "Воно". Отже, "Я" постійно знаходиться в конфлікті між "Над-Я" та "Воно". Підсистема "Воно" є найбільш давньою первиною структурою особистості. Виходячи з даної концепції, можна зробити висновок, що структура "Над-Я" виступає цензором, який визначає діяльність особистості. Тобто, постає совістю, яка намагається контролювати поведінку людини [5].

На відміну від З. Фрейда, представник неофройдизму К. Г. Юнг вважає синонімічними поняття "особистість" і "душа". К. Г. Юнг, аналізуючи поняття "особистість", використовує такі поняття як "Я", "Персона", "Тінь", "Аніма", "Анімус", а також поняття "Самість", яке включає несвідоме [6].

Американський психолог А. Маслоу вважає, що основною здатністю особистості є її самоактуалізація і це не просто стихійне явище, а те, що

постає наслідком самопізнання, саморефлексії, що виступає основою самотворчості. Але варто зауважити, що це можливо лише при взаємодії людини зі світом, тобто особистість здатна формуватись лише в процесі соціалізації [7].

Таким чином, у сучасній філософській літературі явище соціалізації розуміється як "процес формування людської особистості на основі навчання, виховання, засвоєння нею соціальних ролей, суспільного та власного досвіду. Процес соціалізації здійснюється як засвоєння індивідом надбань культури. Соціалізація триває все життя людини" [8]. Варто відразу зауважити, що сучасні умови розвитку особистості суттєво відрізняються від усталених, традиційних умов її формування. Якщо звертати увагу на дане визначення, то слід акцентувати на таких моментах як: по-перше, нові програми навчання носять дистанційний характер існування, що впроваджується в навчальних програмах багатьох вузів по всьому світові; по-друге, виховання, як правило, здійснюється в сім'ї, але сьогодення вносить свої корективи щодо розуміння даного аспекту соціального життя, оскільки в багатьох країнах світу узаконені одностатеві шлюби, зокрема у Нідерландах, Бельгії, Іспанії, Канаді, Норвегії, Швеції, Данії тощо, а також те, що досить багато дітей виховується одним із батьків, а це, в свою чергу, досить суттєво впливає на формування особистості; по-третє, засвоєння соціальних ролей, що традиційно розуміється як поведінка, яка обумовлена сукупністю прав і обов'язків відповідно до того статусу, який займає особистість. Іншими словами це сукупність соціальних властивостей очікувань і зобов'язань у поєднанні із соціальною позицією. Але сучасні тенденції розгортання глобалізаційних процесів, масовізація, інформатизація вносять свої суттєві корективи у формування особистості. Особистість на сучасному етапі розвитку соціальних відносин формується на двох рівнях. Перший – через включення у реальну взаємодію з іншими людьми, у реальному просторі і часі, а другий – соціалізація у віртуальному просторі, де взаємодія здійснюється опосередковано через соціальні мережі, зокрема, Facebook, Vkontakte, де простір і час постають як несуттєві, оскільки взаємодія може здійснюватись у будь-який час і відстань не відіграє ніякої ролі. По-четверте, значення культури також змінюється внаслідок розгортання глобалізаційних процесів та масовізації. На сьогодні поширюється так звана масова культура, популярна, розповсюджена серед широкого прошарку людей (кіноіндустрія, поп-культура), тенденції поширення антикультури, контркультури, субкультури, а також як одна із тенденцій розгортання глобалізації, вплив на формування особистості міжкультурної комунікації, яка також має як конструктивні, так і деструктивні наслідки.

Особистість в її сутнісному аспекті передбачає органічну включеність до соціокультурного, історичного та етнічного середовища. В такому розумінні сутність особистості є сукупністю усіх соціальних відносин. Але варто зауважити, що зміст особистості не вичерпує сукупність суспільних відносин, насамперед особистість засвоює лише частину

родової сутності, а її змістом стають лише ті відносини, які особистість робить надбанням свого "я". "Особистість – не просто соціальний аспект людини, результат впливу суспільства на особистість, а соціально сформована якість суб'єктивності, коли індивід може проявляти себе соціальним суб'єктом, суб'єктом індивідуального і соціального життя" [9]. Таким чином, особистість постає одиничним виразом життєдіяльності сукупності усіх соціальних відносин. Особистість визначається діяльними зв'язками, які пов'язують індивіда з іншими індивідами, які живуть і вступають у соціальні відносини. Особистість є унікальною і неповторною, оскільки людина займає специфічне місце у системі суспільних відносин.

Початок ХХІ ст. характеризується низкою здобутків Земної цивілізації, але одночасно ці зміни привносять суттєві корективи у процес формування особистості, що окреслені невизначеністю соціальних орієнтирів людини. Така ситуація виникла у наслідок серйозних проблем, які мають всеохоплюючий вимір існування: від економічних і культурних, що визначають інтереси суспільства загалом і кожної особистості зокрема. Отже, інтенсивне розгортання глобалізаційних процесів, процесів масовізації, інформатизації вносять свої корективи у формування нового типу особистості, який є суттєво відмінним від попередніх етапів. "Люди виростатимуть за інших умов і як наслідок іншими будуть особистості" [10].

Новими чинниками, а також своєрідними орієнтирами формування сучасної особистості, на наш погляд, мають постати конкурентоздатність і конкурентоспроможність. Саме завдяки конкурентоздатності особистість на сьогодні отримує безліч можливостей для реалізації своїх сутнісних сил. Адже, конкурентоздатність – це наявність і можливість реалізації сутнісних сил людини через суперництво між суб'єктами дії. При цьому зауважимо, що традиційно сутнісні сили людини – це здатність мислити, працювати, грати, створювати соціальні відносини, здобувати освіту, освіченість, мати почуття прекрасного, реалізовуватись у моралі, релігії, культурі, бути владно та політично означеним тощо. Але, якщо під сутнісними силами розглядати ті природні задатки, які людина реалізовує, то, насамперед, умовами реалізації виступає те, що має назву конкурентоспроможність. Конкурентоспроможність є не що інше як можливість реалізації конкурентоздатності людини, це віднайдення найбільш оптимальних умов реалізації здатностей особистості. Водночас конкурентоспроможність завдяки діяльній природі людини є реалізацією сутнісних сил людини, це також пошук і створення умов їх реалізації.

Конкурентоздатність і конкурентоспроможність існують у взаємозв'язку, взаємодії. Якщо конкурентоздатність репрезентується категорією "можливість" (на рівні особистості це може характеризуватись як природне обдарування, задаток, здібність), то конкурентоспроможність – категорією "дійсність", тобто, втіленням, реалізацією можливого (на рівні особистості це пошук і створення тих оптимальних умов, які сприяють реалізації бажаного). Тобто – бажане стає дійним.

Інтенсивне розгортання глобалізаційних процесів, а сучасними детермінантами її розгортання виступають технологізація та інформатизація, розкривають перед кожною особою нові можливості і шляхи реалізації. Таке розкриття вимагає єдності традиційного і новаторського у розумінні співвідношення між конкурентоздатністю і конкурентоспроможністю.

Дійсно, при формуванні нового світового порядку цілком правомірно виникає питання, якими будуть особистості. Насамперед, такі якості як конкурентоспроможність та конкурентоздатність дозволить особистостям не тільки виживати в умовах прискорених змін, а й підпорядковувати їх собі. Адже це світ високої динамічності усіх сфер соціального життя. Людям важко встигнути за темпами розвитку соціального та культурного довкілля, відповідно в сучасній філософській літературі виникають і набувають обґрунтування такі поняття як "homo soveticus", "homo postindustrialis". Інтенсифікація соціальних процесів ставить людину у ситуацію невизначеності, стресу, шокowego стану і не в силах прилаштуватись до зовнішніх змін з потрібною швидкістю, тому людина створює нереальний, віртуальний світ, який замінює ті соціальні відносини, яких не вистачає людині у реальному світі, що несе в собі, скоріш за все, деструктивні наслідки і може призводити до "розщеплення" особистості, до її деструкції. Людина починає конкурувати з тим світом, який вона створила сама. При цьому відбувається відчуження стосовно віртуальної реальності. Остання починає володіти людиною, що призводить до втрати конкурентоздатності і конкурентоспроможності. Це безперечно один із найзагрозливіших наслідків віртуалізації особистості. Але, з іншої сторони, віртуалізація постає однією з умов реалізації конкурентоздатності. Адже створення віртуального світу виступає умовою соціалізації сучасної людини. Всесвітня мережа на сьогодні постає нагромадженням безлічі можливих варіантів проєкцій, накопиченням реклами та інших ресурсів. Адже не дарма Е.Торфлер висловлює тезу, що сучасна людина "бомбардована" потоками інформації, її фрагментарністю. І як наслідок від цього змінюється природа соціалізації. Посередництво новітніх технологій робить можливим взаємодію особистостей з різними поглядами, рівнем освіти, культури, вихованням тощо. Саме це виступає основою соціалізації, що постає умовою вдосконалення кожної особистості. Процеси соціалізації у віртуальному просторі кардинально відрізняються від традиційних і конструктивність цього процесу залежить від кожної особистості. Тільки перед нею постає вибір, який образ створювати (оскільки у віртуальному просторі соціалізація відбувається не між особистостями, а між образами, які вони створюють, або в сучасній філософській літературі використовується поняття "актор"), тобто для конструктивності даного процесу необхідним є те, що особистість має залишати про себе ту кількість інформації, яка відповідає її дійсній природі. Чим більше інформації вона про себе залишить, тим комунікація буде послідовною, відвертою, відкритою. Для традиційного тлумачення природи людини з необхідністю використовують такі поняття як

порядність, чесність, відвертість, коректність, уважність і вони також можуть бути перенесені на віртуальний образ, який створює особистість. І в такому випадку соціалізація, за посередництвом новітніх технологій, носить природний, конкурентоздатний, конкурентоспроможний конструктивний характер. Отже, впровадження технологій в усі сфери життєдіяльності людини постають вже необхідними умовами реалізації сутнісних сил особистості.

Таким чином, у віртуальному просторі, соціалізація здійснюється як взаємодія не безпосередньо між особистостями, а опосередковано через створений нею образ. Ці образи постають такими ж унікальними і неповторними як і сама особистість. Але при створенні образу можуть виникати невідповідності між реальною людиною, її соціальним оточенням та тим, що вона проектує у віртуальний простір, що, в свою чергу, може призвести як до конструктивних, так і деструктивних наслідків щодо подальшого розвитку особистості.

На думку російського дослідника Є. Кочетова, поширення новітніх технологій на всі сфери життєдіяльності людини, суттєво впливають на свідомість людини. "Техногенний світ придушив свідомість людини, порушив гармонію її душевного складу" [11]. Але інші дослідники не погоджуються з таким твердженням, зокрема В. Марцева. На думку дослідниці, саме глобальний світ, вплив інформатизації та технологізації з необхідністю породжують творчу особистість, самостійну, яка здатна приймати рішення і відповідати за них. "У визначенні пріоритетів формування особистості у глобалізованому світі треба керуватись рисами "Homo postindustrialis" – істоти творчої, автономної, активної, емансипованої, наділеною властивостями давати собі раду, не звертаючись до інстанцій" [12].

Так щоб набути ознак "Homo postindustrialis" необхідно, перш за все, бути конкурентоздатною та конкурентоспроможною особистістю. Без них не можливо набути глобальної ідентичності.

Отже, сучасний стан розвитку світу носить прискорений, динамічний характер існування. І цілком правомірно актуалізується питання, якими будуть особистості глобалізованого світу. На дане питання не має однозначної і вичерпної відповіді, адже діапазон прийняття рішень дуже широкий. "Якщо культура знаходиться у стані швидких змін, де пліч-о-пліч співіснують суттєві протиріччя, а спосіб життя різних людей розходиться все сильніше, тоді рішення, які приймає людина значно різноманітніші і важкі" [13]. У прийнятті рішень сучасна людина має керуватись як загальнолюдськими, так і особистими ціннісними орієнтирами. Ось саме тут конкурентоздатність виступає джерелами ціннісних орієнтирів, а завдяки конкурентоспроможності можлива їх реалізація відповідно до тих чи інших інтересів і потреб інших людей.

Сучасний американський дослідник Е. Тоффлер стверджує, що особистості майбутнього це не прототипи Надлюдини, а просто змінюються соціальне довкілля людини і як наслідок змінюється й сама особистість. "Завтра індивіди відрізняться більш чітко, ніж вони відрізняються

сьогодні. Більшість із них, мабуть, виростатимуть швидше, беручи на себе відповідальність у більш ранньому віці, показуючи себе більш пристосованими та виявляючи більшу індивідуальність" [14]. Отже, можна констатувати той факт, що змінюється соціальний характер і ці зміни не виникають лише під дією соціального оточення, а це наслідок суперечності між внутрішніми потребами багатьох індивідів і зовнішніми потребами, це також й прояв конкурентоспроможності. І формування цих рис зумовлює трансформацію усієї сукупності соціальних відносин зокрема в економічній сфері, політичній, культурній тощо. Так сучасний дослідник глобалізаційних процесів Ю. В. Яковець, стверджує що "покоління XXI ст. стане формувати політичну, духовну та інтелектуальну зміну, критично переосмислять спадщину і приймуть на озброєння ту концепцію, ті ідеали, які в найбільшій мірі будуть відповідати їх перспективним інтересам" [15]. Дійсно для подальшого розвитку як світу загалом, так і особистості зокрема необхідно критично переосмислити попередній розвиток і продукувати майбутні перспективи, що з необхідністю вимагає творчого та креативного підходу, адже таких масштабних перетворень в усіх сферах життєдіяльності людство ще не знало і тому як діяти це доволі складне й найнеобхідніше рішення, яке має прийняти як світове співтовариство, так і кожна особистість. Особистість сьогодення має бути активною і пильною. Ці риси є необхідними для її конструктивного розвитку. Інтернет, соціальні мережі виступають новими сферами її соціалізації. І лише завдяки конкурентоспроможності особистість здатна обирати і визначати умови і способи здійснення бажаного, що буде сприяти її розвитку.

На думку російського дослідника В. Міхеєва, розгортання сучасних процесів глобалізації, масовізації та інформатизації породжують феномен "людини Інтернаціональної". Людина вже не пов'язує задоволення своїх потреб в межах "своєї" держави, а пов'язує це за світовою спільнотою загалом. Отже, людина виходить за межі громадянина окремої держави, а визначає себе суб'єктом міжнародних відносин [16]. Тільки завдяки конкурентоспроможності та конкурентоздатності сучасна особистість здатна формувати новий тип ідентичності – глобальну.

Сучасний англійський дослідник глобалізаційних процесів З.Бауман, характеризує сучасну особистість як "Людину світу". В наслідок розгортання глобалізаційних процесів, автор поділяє особистості на два типи: "туристи" та "жебраки". Так для "туристів" не важливий простір, світ в цілому постає їх домівкою, вони не прив'язані до конкретної місцевості, соціального довкілля, традицій, культури. А для "жебраків" характерно локальне існування з релігійною, національною та соціальною ідентичністю [17]. Отже, конкурентоздатність та конкурентоспроможність виступають необхідними визначальними чинниками щодо формування сучасного типу особистості. Оскільки тільки завдяки здатностям і можливостям кожної конкретної людини буде визначатися її розвиток.

Сучасний вітчизняний дослідник О. Білоус обґрунтовує гіпотезу, що на сучасному етапі розвитку світу особистість слід визначати як " глоба-

льну людину". Але тут існують і нові виклики, оскільки особистість може постати універсальним знаряддям у руках глобалізаторів нової епохи. Саме тому, що глобалізатори зовсім не приділяють уваги на людський вимір, на почуття людей. Тому автор даної концепції цілком правомірно висуває тезу, що "Люди світу мають бути пильними" [18]. Перед людством в цілому постає питання, чи зможе "будинок без стін" забезпечити основні права людини? Пошук відповіді на це питання слід, перш за все, починати з того, що в центр уваги слід поставити не "людину Інтернаціональну", а людину реальну з культурними, релігійними, національними орієнтирами. Тільки людина реальна з такими якостями як конкурентоздатність та конкурентоспроможність здатна ставати людиною світу. Де "людина реальна" та "людина світу" при цьому не протиставляються одна одній, а є умовою розвитку і реалізації сучасного типу особистості.

Отже, сучасні дослідження особистості акцентують увагу на тому, що трансформуються процеси соціалізації, змінюється соціальне довкілля людини і як наслідок змінюється і сама особистість. Ця нова якість характеризується як "людина світу", "інтернаціональна людина", "глобальна людина" це не прототипи Надлюдини, а новий соціальний характер, що акумулює в собі всю сукупність тих змін, якими характеризується сучасний світ. Формування такого нового соціального характеру можливе лише при наявності у людини таких характеристик як конкурентоспроможність та конкурентоздатність. Саме завдяки ним сучасна особистість здатна використовувати нові можливості і способи її реалізації як на локальному рівні існування, так і на глобальному. Це нові умови розвитку особистості і вона не має права їх втрачати або боятись використовувати оскільки крім конструктивних наслідків вони (інформатизація, технологізація, масовізація) несуть і нові загрози щодо розвитку як окремої взятої особистості, так і світового співтовариства в цілому. Тому конкурентоспроможність і конкурентоздатність як взаємодія можливого і дійсного, дозволяють здійснювати вибір найбільш оптимальних можливостей і умов реалізації особистості, її сутнісних сил.

При формуванні цього характеру слід пам'ятати, що особистість має розвивати свій внутрішній потенціал, орієнтуватись на загальнолюдські цінності, адже в цьому і криється вся сутність людини не зважаючи на ті різючі зміни, які носять глобальний характер існування. Тому цілком слушним і актуальним є твердження Е. Фромма "Наша совість повинна пробудитись від усвідомлення того, що чим більше ми перетворюємося у надлюдей, тим нелюдимими ми стаємо" [19]. Особистість формується в процесі усвідомлення того, що протистояти тим деструктивним наслідкам, які несуть у собі технологізація, інформатизація та масовізація можливо лише при її духовно-моральному оновленні, вона виступає основою для подальшого розвитку як світового співтовариства в цілому, так і особистості зокрема. Адже сучасна космополітична культура носить штучний, поверховий характер і заснована на фальшивих цінностях, тому духовне оновлення, вдосконалення загальнолюдських цінностей є необхідною умовою подальшого розвитку особистості. Отже, тво-

рення нового соціального характеру "людина світу" або "глобальна людина" не передбачає відмову від особистісних, індивідуальних і неповторних характеристик кожної людини. Такий соціальний характер має створити в людині відповідальність за подальшу долю світу.

Близькою до концепції З. Баумана постає концепція сучасної української дослідниці Н. Скотної. Вона стверджує, що особистість має можливість самореалізуватись в двох світах: цивілізаційному (локальному) та планетарному (глобальному). При цьому виникає ціла низка суперечностей. Так, одна з них – між людиною "глобалістичною" та людиною "цивілізаційною", інша – між представниками різних цивілізацій. В цьому контексті авторка також виокремлює цивілізаційну типізацію особистостей. Відмінність між цими типами особистостей обумовлена ментальністю, що виражає дух народу [20].

Отже, виникнення нового типу особистості значно відрізняється від розуміння особистості у традиційному суспільстві. В ньому особистість визначається як така, що реалізує свої можливості через приналежність до певної системи зв'язків. А на сучасному етапі розвитку особистість не прив'язана до них. Сучасна особистість будує свої відносини з іншими людьми гнучко, включається у різні соціальні утворення і різні культурні течії. Тобто, сучасні умови розвитку світу передбачають необхідність формування творчої індивідуальності, що можливе завдяки таким якостям людини як конкурентоспроможність та конкурентоздатність.

Впровадження новітніх технологій, комп'ютеризація призводить, на думку сучасного російського дослідника А. В. Кутирьова, до виникнення двох світів. Перший – це світ культури, а другий – світ техносу. "Людство очікує подвійна перспектива, або воно збереже свою ідентичність і буде розвиватись і вдосконалюватись, або ж перетвориться в так зване постлюдство, роботоподібне" [21]. Це не постає перспективою, а фіксує сьогодення. Перш ніж обрати шлях свого подальшого розвитку людина починає жити в двох світах одночасно. Слід зауважити, що світ культури є орієнтованим на природу, а другий на техніку, інформацію. При цьому культура постає як природне існування людини, а технос є штучним. Також автор зауважує, що ці "світи" перебувають у конфлікті між собою і це зауваження цілком слушне. "Ці світи все більш відокремлюють і вступають у конфлікт один з одним, між ними відбувається боротьба за вплив, за перетворення у всезагальність" [22]. Так це нові, відмінні від попередніх етапів розвитку людства, умови формування нового світового порядку і особистості зокрема. Але конфлікт між "світами" можна розв'язати якщо характеризувати "технос" як одну з умов конкурентоспроможності. Тобто він являє собою не основні, а додаткові можливості реалізації людини на глобальному рівні існування.

Так, у країнах Заходу відбувається культурно-антропологічна криза, яка пов'язана із масовим поширенням техніки, особливо комп'ютерів у всі сфери життєдіяльності людини. Людина при цьому втрачає свою природну сутність і перетворює себе у віртуальну істоту, у фактор техносу. "Всеохоплююча технологізація людства призводить до виникнення

"Homo sapienstismus" раціоналізованої, техногенної людини, у якій замість моралі – розрахунок, замість обов'язку – програми, замість щастя – успіх" [23]. Отже, сутністю культурної кризи постає заміна цінностей на технології і надання їм всеохоплюючого статусу. Тому одним з наслідків цього може так статись, що не людина буде управляти машиною, а навпаки. Так сьогодні фіксує той факт, що вже формується такий соціальний характер як "кібер панкі", які вважають, що природне існування є перешкодою в перебуванні у кіберпросторі. Це досить загрозливий тенденції формування особистості. "Основне протиріччя нашого часу – конфлікт між культурою і цивілізацією. Він загрожує, перш за все, особистості, тобто власне людському в людині. З цього слідує, що опиратися натиску буде саме особистість, яка не зможе змиритись, в першу чергу, з пануванням безликих сил, які перетворюють людину на вузькофункціональну машину" [24]. Отже, нові сучасні тенденції розвитку технологізації перетворюють "людину розумну" на щось техноподібне. За визначенням А. В. Кутирьова, людина із суб'єкта життя перетворюється в агента дії, в актора. "Актор – це особистість без духовності, очищений розум "труп без духу"" [25]. Але актор все ж таки зберігає суто людські якості, зокрема такі як – суб'єктивність, активність, самостійність тощо. Він не мертвий, а механічний. "Відмирання особистості, її перетворення в актора – це перша функціональна фаза смерті особистості, своєрідний стан анестезії, коли вона діє при мінімумі почуттів і без душі. Друга фаза відмирання особистості – її перетворення у фактор соціотехнічної системи. Така смерть схожа на клінічну і проявляється у розриві цілісності людини: свідомість індивіда відривається від часу і місцем знаходження свого тіла" [26]. Тому ще однією загрозою для розвитку особистості постає проблема ідентичності. Адаже на сьогодні формується новий тип ідентичності – глобальної.

Отже, зміна життєвих орієнтирів людини обумовлена динамічними змінами в економічній, політичній, морально-етичній, культурній сферах. Нові умови трансформації світу, творення нового соціального характеру "людина світу", "глобальна людина", "Інтернаціональна людина" є тривалі процесом і, на нашу думку, особистість сьогодні є "перехідною" істотою, яка ще знаходиться на шляху творення нової ідентичності і шляхів її подальшого розвитку. Але сталим має залишатись те, що людина постає активною стороною в усіх змінах, а головну роль у цих змінах має відігравати самовизначення і самоусвідомлення, які постають можливими лише тоді коли особистість постає як конкурентоздатна і конкурентоспроможна.

Отже, природним, традиційним у людській сутності є те, що особистість є конкурентоздатною, а новаторським у діяльності людини постає конкурентоспроможність. Органічною ж єдністю конкурентоспроможності і конкурентоздатності є успішність її "виживання" в сучасних умовах глобалізації, інформатизації і технологізації.

1. Філософський енциклопедичний словник / гол. редкол. В. І. Шинкарук. – К. : Абрис, 2002. – С. 350. 2. Там само. – С. 239. 3. Мунье Э. Персонализм. – М. : Искусство, 1992. – 143 с.

4. Бердяев Н. А. О назначении человека. – Париж : Современные записки, 1931. – 318 с.
5. Фрейд З. Введение в психоанализ : лекции / ред. В. Помогайбин ; сост. В. Гавришук. – М. : Издательство СГУ, 2000. – 669 с. 6. Юнг К. Г. Проблема души современного человека / ред. А. М. Боговикова // Архетип и символ. – М. : Ренессанс, 1991. – 304 с. 7. Маслоу А. Теория человеческой мотивации. Мотивация и личность. – СПб. : Евразия, 1999. – С. 77–105 (с сокращ.). 8. Губерський Л. В. Культура. Идеологія. Особистість // Методологічно світоглядний аналіз. – К. : Знання України, 2002. – С. 506. 9. Там само. – С. 53–54. 10. Тоффлер Е. Третя хвиля / пер. з англ. А. Євса. – К. : Всесвіт, 2000. – С. 340. 11. Кочетов Э. Г. Глобалистика: теория, методология, практика : учеб. для вузов. – М. : Норма, 2002. – С. 26. 12. Формування особистості в сучасному українському суспільстві: Об'єктивні і суб'єктивні фактори : тематичний збірник наукових праць із соціально-філософської проблематики / гол. ред. О. О. Шубін. – Донецьк : ДОН ДУЕТ, 2003. – С. 11. 13. Хорни К. Наши внутренние конфликты. Конструктивная теория невроза : [пер. с англ.]. – СПб. : Лань, 1997. – С. 19. 14. Кочетов Э. Г. Глобалистика... – С. 345. 15. Яковец Ю. В. Цивилизационные аспекты глобализации // Глобализация: конфликт или диалог цивилизаций? – М., 2002. – С. 25–30. 16. Михеев В. В. Глобализация и азиатский регионализм: вызовы для России. – М., 2001. – 367 с. 17. Бауман З. Глобализация последствия для человека и общества / пер. с англ. М. Л. Коробочкина ; ред. Е. В. Яновская. – М. : Весь мир, 2004. – 188 с. 18. Білорус О. Глобалізація і національна стратегія України. – К. : БРОДИ-ПРОСВІТА, 2001. – С. 48. 19. Фромм Э. Душа человека. – М. : Республика, 1992. – С. 11. 20. Скотна Н. Особа в розколотій цивілізації: освіта, світогляд, дії. – Львів, 2005. – 383 с. 21. Кутырёв В.А. Культура и технология: борьба миров. – Новгород, 1994. – С. 4. 22. Там само. – С. 9. 23. Там само. – С. 10. 24. Там само. – С. 47. 25. Там само. – С. 52. 26. Там само. – С. 79.

Надійшла до редколегії 11.02.13

М. В. Невмержицкая

СООТНОШЕНИЕ ТРАДИЦИОННОГО И НОВАТОРСКОГО В ФОРМИРОВАНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЛИЧНОСТИ

В статье представлен социально-философский аспект исследования формирования конкурентоспособности личности как в измерении традиционного, так и новаторского.

Ключевые слова: человек, индивид, личность, индивидуальность, конкурентоспособность, конкурентозможность, глобализация, информатизация, технологизация.

M. V. Nevmerzhicka

RATIO TRADITIONAL VIEWS AND INNOVATION IN THE COMPETITIVENESS OF PERSONALITY

In the article the social-philosophical aspect of research of forming of competitiveness of personality is presented both in measuring traditional and innovative.

Keywords: man, individual, personality, individuality, competitiveness, globalization, informatization, tekhnologizaciya.